

John Reed

Med Gene Debs på nationaldagen

Eugene Victor Debs (1855-1926) var en amerikansk socialistisk pionjär. Han var en av grundarna av det amerikanska socialdemokratiska partiet (1897) och av den radikala fackliga organisationen *Industrial Workers of the World* (IWW, 1905). Han var känd som en mycket bra talare, men skrev även ett stort antal artiklar.¹

Han hamnade i fängelse 1894 som strejkledare och även under 1:a världskriget för sin anti-militarism.

En förkortad version av följande artikel publicerades i tidskriften *Zimmerwald* nr 1 1919 under rubriken "Eugene Debs fredskampen"]

— Vad får det lov att vara, hr Sparks? frågade biträdet med den intimitet som ett gemensamt medborgarskap i Terre Haute, Indiana, ger och med den respekt som tillkommer en framgångsrik politiker.

— Får jag en nötcup, George, sa advokaten som bodde runt hörnet på Sycamore Street. Sparks är inte hans riktiga namn. Han var finklädd i ny grå kostym, prydd med en liten amerikansk flagga, jetonger från första och andra Libertylånet och ett Röda korsembem.

— Riktigt nationaldagsväder, eller hur George?

Genom fönstret på drugstoren såg Eighth Street utomordentligt livlig ut med familjer på väg mot centrum; flaggor på svaj i barnahänder, mamma och pappa i helg-dagsstassen, blanka av svett; patriarker till bilar från bondgårdarna i trakten, fulla med ungdomar i stärkkragar och draperade med flaggor. I fjärran hördes då och då ljudet från någon smällare och tunna pustar av militärmusik från paraden.

— Ja, nog är det varmt allt, svarade George. Vi tänkte stänga tidigare och gå ner på stan och titta på paraden. Han skopade upp glass och fortsatte att skvallra.

— Det sägs att Gene Debs har blivit arresterad i Cleveland. Alla i lokalen slutade prata och

¹ Se [Eugene V. Debs Internet Archive](#)

tittade upp.

— Ja, sa advokaten belåtet. Ja-a, om man får tro tidningarna så har nog Gene klivit över strecket den här gången. Nu kommer dom nog att låsa in'en.

En gammal man i en stel vit skjorta med grå polisonger som stack ut från ett listigt, slätrakat ansikte tittade upp från ett bord i hörnet.

— Tror ni dom kommer te sätta Gene i fängelse? undrade han en aning ängsligt.

— Han rar betala av vad det kostar att bryta mot lagen, han som alla andra, svarade Sparks sedesamt. Om han ställer te bråk för regeringen så rar han bråk. Det här är inte rätta tillfället att prata om socialism...

George gjorde ett litet uppehåll med mjölkdrinken som han höll på att blanda till.

— Hank, ni vet, polisen, han var här igår kväll, och han sa att Gene Debs borde ha burats in för tjugefem år sen.

Det hördes muttrande instämmanden.

— Det är inte bra för stan, tillkännagav Sparks. Han som har tjänat så mycket pengar ute vid Chatauqua har inte köpt en enda Libertyobligation...

En mager, tegelfärgad yngling som satt med två fnittrande flickor i finklänningar av muslin spottade ut:

— Jag slår vad om att Kaisern skulle ge Gene Debs Järnkorset om han nånsin hade hört talas om'en!

Den gamle mannen med polisongerna gick milt in.

— Nja, det är väl att gå lite för långt. Inte är han nån förrädare inte, Gene. Bara lite lättsinnig, det är enda felet på Gene.

Alla känner Gene Debs i Terre Haute. Han föddes för 62 år sedan i Terre Haute av föräldrar som kom till Amerika från Elsass. Genes far tillhörde en övre medelklassfamilj och ägde fabriker i Colmar. Han blev kär i en flicka som arbetade i en av hans fabriker och avsåg sig sitt arv för att kunna gifta sig med henne. De kom till Indiana som invandrare och genomlevde fattigdomens alla helveten...

Allt detta hände före 1870. Men gubben Debs medgav aldrig att Elsass kunde vara tyskt. På sin gravsten hade han låtit hugga in: "Född i Colmar, Alsace, Frankrike."

Gene, hans far och hans mor genomgick sin politiska utveckling tillsammans. Gene och hans far röstade tillsammans på Greenbackpartiet, sedan på populisterna... och på den vägen, den traditionellt amerikanska vägen kom Gene Debs och hans far och mor till socialismen...

Terre Haute är en rik liten lantlig stad i Hoosierområdet, som Eugene Field kom ifrån och James Whitcomb Riley och en hel massa romanförfattare och poeter. När jag åker genom den trakten med tåg kan jag aldrig undkomma känslan av att detta, när allt kommer omkring, är det verkliga Amerika. Prydliga byar, vita mangårdsbyggnader omgivna av träd, åkrar med tofsprydd majs, grunda floder som flyter mellan leriga stränder, små rullande kullar med lata kor på, barbenta barn; kyrkspiror och kyrkogårdar från New England, hittransporterade av protestantiskt folk, mognade och mer rymliga genom kontakten med Södern och Västern, lantliga skolhus, och överallt fula och tillbedda monument till minne av inbördeskriget; gräshoppor som gnisslar i sykomorträden, en nästan bedövande bördighet som frossar på den svarta jorden, som ångar i slättsommarens drivhushetta och som skapar en lokal ljuvhet som är så typiskt amerikansk — sentimental och humoristisk.

Mellanvästern med sin tradition av folk som slagit sig ned på landet och bortom det inbördes-

krigets romantik och ännu längre tillbaks erövringens epos och eposet om vandringen västerut...

Här bor Gene Debs, av samma sort som Field och Riley, amerikan från Mellanvästern, listig, ömsint, vältalig och okuvlig. När jag var pojke var min föreställning om Onkel Sam just det som jag senare fann att Gene Debs var — och jag är inte alls säker på att min instinkt ledde mig fel.

Det var den fjärde juli Art Young och jag for till Terre Haute för att träffa Gene. Knappt en månad tidigare hade det gått ett fruktansvärt rykte som fått oss att frysa in i hjärteroten.

— Gene Debs lämnar partiet!

Den lögnen högg han huvudet av i ett rungande uttalande som han publicerade i *New York Call*... Sedan kom hans turné genom staterna i Mellanvästern, när han överallt hotades med arresteringar, våld, till och med lynchning... men han talade hela tiden lugnt, enligt tidtabellen, orädd, eldande och full av kärlek till folket... Så kom hans tal i Canton, ett klart internationalistiskt manifest och arresteringen i Cleveland.

— Gene Debs är arresterad! Dom har arresterat Gene, sa folk överallt, chockade, medlidssamma, hängivna, rasande. Inget som har hänt i Förenta Staterna i år har upprört så många människor på just det sättet. De långa straff som samvetsömma fått, undertryckandet av socialistpressen, åtal mot redaktörer, föreläsare och socialistiska förtroendemän enligt spionage- och förräderilagarna — sådant tycktes folk inte bli så djupt upprörda över, men arrestering av och åtal mot Gene Debs - Gene Debs för förräderi mot sitt land! Det var som ett slag i ansiktet på tusentals enkla människor — av vilka många inte alls var socialister — som hade hört honom tala och därför älskade honom. För att inte tala om de hundratals han personligen hade blivit vän med, som han hade hjälpt eller till och med räddat från alla sorts olyckor...

— Gene Debs arresterad! Vår Gene! Det är att gå för långt!

Det verkar som om Alan Benson hade publicerat en tidningsartikel som kritiserade myndigheterna för att de arresterat Debs just i det ögonblick ”då han stod i begrepp att gå över till Nationella partiet!” När han satt där i sitt mörklagda vardagsrum med bysterna av Voltaire, Rousseau och Bob Ingersoll alldeles bakom sig skrockade han åt hr Bensons skarpsinne. Jag kunde inte låta bli att för mitt inre föreställa mig den löjliga bilden av Gene Debs i sällskap med fromma förbudspredikanter och renegater från socialistpartiet. ”Billiga typer”, var Genes kommentar till hela sorten.

Han låg till sängs när vi kom, men insisterade på att stiga upp. Inte särskilt bra, sa hans fru, hade inte varit bra på ett helt år. Vad han var mager och lång, vad hans länge utbrända kropp såg trött ut! Och ändå, vilken magnetisk utstrålning han hade när han kom fram och hälsade oss välkomna! Han höll bägge sina händer runt våra och tittade på oss ivrigt som om hans tillgivenhet för oss vore djup. Jag hade aldrig träffat honom men hört honom tala. Vilken vitalitet som då hade strömmat ut från hans kropp och själ, en vitalitet som flammade genom hela hans liv, värme och mod och tro!

Nu var han äldre, mer härjad av att ge och av att kämpa, men hans leende var fortfarande lika glatt, hans medkänsla lika underbar och hans okuvlighets flodvågor stod till allas tjänst.

Gene talade. Ni som aldrig hört honom tala vet inte vad det exakt betyder. Det är inte bildning, utsökt ordval eller välmodulerad röst som är hans charm, utan intensiteten i hans ansikte, som glöder, hans sätt att snabbt kasta ut sina ärliga ord. Han berättade om sina resor och beskrev med barnslig förtjusning hur han överlistade detektiverna som väntade på honom, i Cleveland, hur många borgmästare och patriotiska kommittéer hade varnat honom för att tala — men han hade talat i alla fall...

— Är du inte rädd att bli lynchad? frågade jag honom. Gene log.

— Nej, det är lustigt, sa han. På något sätt kommer jag aldrig att tänka på det. Jag tror att jag är psykiskt skyddad på något sätt i alla fall. Jag vet att så länge jag håller ett öga på dem så törs de inte göra något. I regel är det fega stackare i alla fall. Håll ett öga på dem bara, det är allt...

Medan han talade körde bilar förbi utanför täckta med flaggor, och ljudet från paraden kom svepande... Vi tittade på människorna genom de mörklagda fönstren. När de passerade huset gjorde de en rörelse eller pekade mot det med ett ansiktsuttryck sammansatt till hälften av ivrig illvilja och till hälften av en sorts fruktan.

— Där bor Gene Debs, kunde man se dem säga, som om de sa förrädarens hus...

— Kom med, sa Gene plötsligt. Vi går ut och sätter oss på verandan så att de har något att titta på om de vill se mig.

Vi gick ut på verandan och tog av kavajerna. Och de som gick förbi tittade förstulet åt vårt håll och viskade, och när de mötte Genes blick bockade de överdrivet hjärtligt.

Den gamle mannen berättade för oss att folket i Indiana, ja hela Mellanvästern, hade fått sin vilja bruten och blivit terroriserade av ”lojalitetsföreningar”, medborgarkommittéer, ”vigilantes” och hetsats till hysteri dessutom... Den gamla uppriktigheten som hade karakteriserat Hoosierbönderna före kriget var nu alldeles försvunnen. Ingen tordes säga sin mening längre. Det var många, många som älskade honom, Gene Debs, men som inte tordes visa det annat än i anonyma brev... Han talade om folkledare som sedan de blivit slagna av mobben eller rullade i tjära och fjäder hade övergivit sin upproriskhet och anslutit sig till majoritetens uppfattning.

— Om de gjorde så med mig, sa Gene, och fick mig att ändra uppfattning, tror jag inte jag skulle berätta om det!

Det fanns något tragiskt och komiskt i det sätt som Terre Haute betraktade Gene på. Före kriget gav hans namn en extra strålgans åt stadens namn. Dessutom hade han en väldig personlig popularitet. I början var praktiskt taget hela befolkningen i den delen av landet motståndare mot att delta i kriget... Men efter krigsutbrottet hade det vanliga fenomenet inträffat i Terre Haute. Hela samhället har mobiliserats kroppsligt och andligt. Utom Gene Debs. De enklare människorna kunde inte förstå det. Bankmännen, advokaterna och köpmännen kände en fruktansvärd hätskhet mot honom. Till och med prästerskapet som ofta hade bönfällt honom att tala på deras sammankomster, höll nu möten och fördömde ”fienden mitt ibland oss”.

Inga namn nämndes. Ingen tordes kalla Gene Debs ”fiende” öppet. När han gick längs gatan var alla utstuderat artiga. Agenter från justitiedepartementet, frivilliga detektiver av alla slag, utsända från Libertylånet strök omkring huset men tordes inte komma in och ta en dust med det gamla lejonet. En gång hade en ”patriotisk” kommitté för affärsmän gett sig på en tyskfödd arbetare och hotat honom. Gene hörde talas om det och meddelade kommittén:

— Kom till mitt hus, varför gör ni inte det i stället för till en fattig mans bostad? Jag har en bössa som väntar på er.

Kommittén kom inte...

Jag har en bild av Gene Debs med hans långa beniga huvud och skinande ansikte mot en bakgrund av färggranna petunior i en låda på räcket, hans långa hand lyft — handen med de långa konstnärsfingrarna som stryker under vad han sa:

— Är det inte storslaget hur de flesta grabbarna har stått emot? Bra! Om inte det här kan knäcka dem, då vet jag att inget kan göra det. Socialismen är på frammarsch. Dom kan inte

stoppa den vad de än gör. Ju fler brott den andra sidan begår, desto bättre för oss...

Och när vi gick nedför trappan tryckte han våra händer, klappade oss på axeln, varm och vinnande och sa så att alla grannar kunde höra honom:

— Säg nu till alla grabbar som kämpar överallt att Gene Debs säger att han är med er hela vägen rakt fram utan att tveka!

1918

Artikelförfattaren John Reed är främst känd för sin klassiska bok om Oktoberrevolutionen: [Tio dagar som skakade världen](#).